

Տարեկան 10 ռուբլի, մեկ տարի 6 ռուբլի, երեք տարի 3 ռ. 50 կ. 1/2
մի քաղաքում 1 ռ. 50 կ., հատուկ 5 կապիկ:
Բաժանորդը դրամով կեն թիֆլիսում միայն խմբագրատանը:

Խմբագրությունը հասցեն՝ Тифлисъ, Редакция «Норъ-Даръ»
կամ Tiflis, Rédaction «Nor-Dar».

Խմբագրությունը ըստ էության օր (բացի սոսի օրերից) ժամը 9-ից մինչև
2-ը: Չափազանց լինելու դեպքում կեն ամեն լիցիտացիայով:
Չափազանց լինելու դեպքում կեն 2 կ., բնականորեն համար կրկնապատկել:

ԲՈՎԱՆԴԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Քրոնիկոն. — Լուրեր:
Թիֆլիսից ու լինելու. — Սա-
ղիան: Երազմուտ: Երևան:
Քաղաքական. — Լուրեր:
Խառն լուրեր:
Նոր-Վարդի հեռագրեր:
Վաճառական. — Մասնակի:
Սարգիս (գլխավոր կենտրոն):
Յաջատարություն լինելու:

ՔՐՈՆԻԿՈՆ

Թեմակոն (Պարսկաստան). — Լուր-
եր: Խառն փախուստն պատճառով պա-
ստանգործի կողմ արտաքին գործերի
մինիստր Երազմուտն և պաշտոնը
լանձնակց կառավարությունը զանձա-
րանքի մինիստր Ղաֆազովին: Սպա-
րտում են ուրիշ ճանաչող փոխտու-
թիւններ:

— Թեմակոնի մինչ Դաշնակա-
նության փախուստից, որ մի մղոն հեռավոր-
ւթյուն ունի, չիմուռ է ձիարարչ եր-
կաթուղի երազմուտն ընկերություն
կողմից: Պարսկաստան արդեն դուրս են
բերում Մազանդարանի Սուրբաբու
ծովագետի գլխավոր: Բազմ ճանաչող
հեղինակները Թեմակոնի մեծ ար-
գելք են լինում Թեմակոնի փախուստի:

— Թեմակոնում այս ամսու անասնի
չոլեր կղան, մինչև անգամ ամառանց
գնացողներն ազատ չլինեցին չոլերից:

ԱՅՈՒՄԱՆԻՍՏ. — Ամբողջ լուրիս ամ-
սուայ մէջ Արաբալիքի գլխի ժողո-
վորդն անձրևի երես չտեսաւ: Երկրի
չորութեան պատճառով անտանելի փո-
շի էր լինում քաղաքի փողոցների մէջ:
Միայն օդոստոսի 30 ին երկրպան
սկսաւ անձրև տեղալ, սակայն անձրևն
երկար չտևեց, մի քանի րոպէից դա-
փոխեցաւ կարկուտի: Բազմ ինչ կար-
կուտ... Ժողովրդից չատեն ասում էին

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՍԱՅՏԵՍԻ-ՍԱՐԳԻՍ

(ԳԻՒՂԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻՑ)

(Իւր հօր անմուտ քննադատի նու-
րում է երախտագէտ-որդին):

XIV.

1872 թուականը ցուրտ էր և ձիւնոտ:
Մեծ-Վարա... անան թաղուկ էր հեռո-
հեռէ կուտակուող ձիւնի անագին քլու-
ների մէջ:

Ցրտերը հասնում էին մինչև 28 և
29 աստիճանի:

Եթէ երգիչներից ամեն առաջին
բարձրագոյ ծուխը չլինէր, կարելի էր
կարծել, որ Մեծ-Վարա... անան լամբո-
ջապէս մեռած է:

Ոչ ոք չէր երևում փողոցներում:
Միայն քամին էր, որ արձակ սա-
հում էր ամալի փողոցներով և բարձ-
րացնելով արծաթափայլ ձիւնալիւն փո-
շին՝ կատաղաբար մոնչում էր իւրեւթ:

*) Տես № 150.

Թէ ամեր կեանքում ոչ տեսն և ոչ էլ
լսել ենք մի ազգային բան: Անձրեա-
խառն կարկուտի շատ տեղալուց, հա-
մարեն թէ քաղաքիս աներից շատերը
սկսեցին կաթել: Եւ երբ գիշերը վե-
րահասաւ, ինչո՞ք ժողովուրդի դրոթիւ-
նը անտանելի կղաւ. վառն զի ոչ մի
չոր տեղ չունէին իրենց բնակարաննե-
րի մէջ ննջելու համար: Բոլոր աների
մէջ էլ թաղութիւն էր: Կարկուտի
սաստիկ տեղալու պատճառով մի քա-
նի չինտիւնները արտաքին մասերը
քանդուեցան: Ինչպէս օր. Արաբալի-
քի շաղկապ երկրեւ ուսումնարանապա-
կան 8-ը կրակների արաքին մասե-
րը քանդուեցան. մի տան խոհանոցը,
մի ուրիշ տան պատը...

Այդ գիշերը վառ գիշեր էր մեղ հա-
մար. շատ շատերը չկարողացան քնել,
որովհետեւ աների մէջ կաթած ջուրն
ալնքուն չաւ էր, որ նրա մէջ քաղերը
կարող էին լող տալ: Իսկ տեղաշարժը
կարծես թէ գիտութեամբ գետի մէջ
էին ձգել: Առաւօտեան երբ որ արևի
ճառագայթները երևացին, իսկզմբ
չապավի դուրս հանեցին թիջուած իրե-
կները չորացնելու համար: Բազմ մի
քանի ժամից լսող թուի ամպերով եր-
կիւնը ծածկուեցաւ և երկրը մթնեց:
Ամբերը սկսեցին որոտալ, կրկին տե-
ղաց անձրև, կրկին կաթեցին շատերի
բնակարանները:

Մեղ հաղորդում են, որ շաբաթ օրը,
սեպտեմբերի 5-ի երկուշաբթի, դաժն-
եակալ լուծական եկեղեցում կատա-
րուել է Մարիամեան-Յովնանեան զու-
րոյաւարտ Աննա Ամիրազեանի պսակը:
մի վրայի մարտալին (ակցիդի) պաշ-
տոնակալի հետ Աննա Ամիրազեանը
Մարիամեան-Յովնանեան զուրոյը լաւ
աւարտող աշակերտուհիներից մինն է:

ԵՐՈՒՍԱՂԱՎԻՑ. — Մի քանի օր
դրոստոսի 17-ից դուրս է մեղ. — Օդոս-
տոսի սկիզբը Կ. Պոլսէն եկած հեռա-
գրական սղալի լուր մը արտաբերե-
ցաւ պատեց ու Երուսաղէմի միաբանութիւ-
նը, գոռնելով իւր բարեկամ և բարե-

րար վրեժ. Անգլիան Յակովբ Էֆէնզիլի
մահը, և որովհետեւ հեռագիրը միևնույն
ժամանակ կաղաքարէր թէ հանգու-
ցելուց մարմինը աստ կուղարկուի՝ եր-
կու տարի առաջ հանգուցեալ տիկին
Անգլիանի տապանին կից պատրաս-
տուած դամբարանին մէջ ամփոփուե-
լու համար, վաճաղ տնօր. խորհուրդը
իւր վաղածածկ մտերմին արժանա-
վախ ընդունելով իւն ընելու փախա-
ղաճօր, իւր կողմէն չատուկ ներկա-
ցուցիչ զրկեց ի Հոպպէ, ուր ամսու
9-ին պիտի հասնէր աստիճան չո-
ղեմաւը, բերելով հանգուցելուց դա-
ղաղը: Կիրակէ առաւօտ եկեղե-
ցական հանդիսի հանգուցելուց դա-
ղաղը նաւահանգստէն լեկեղեցի տար-
ուեցաւ, ուր վառ հանգստեան աղօթից
մատուցաւ ու պատարագ: Իսկ երկու-
շաբթի դէմ դաղաղակիր կառքը մեկնելով
հեռեկալ առաւօտ հոս հասաւ, որոյ
կը սպասէր պատարագին գերադատիւ
տեղակալին նախագահութեամբ կաղ-
մուած եկեղեցական թափօրը, որ շա-
բուսեակց մինչ լեկեղեցի, ուր ու պա-
տարագ մատուց զիր. Մամբրէ կալու-
կորու Մարիամեան և դամբարանկա-
նապետը նկարագրեց հանգուցելուց
կեանքը և չանուս միաբանութեան ան-
մուտց երախտագիտութեամբ վիշեց
նրա՝ մանաւորապէս ու Երուսաղէմի
ըրաժ բարեգործութիւնները, ժողով-
ւով իւր հոգեւ լաւանեական հանգիստ
և իւր դարմին երկնային միութեամբ:

Թիւն: Գետնաւորութեան միութեամբ
վին հանգուցելուց առաջնորդուելով ու
Փրկչի գերեզմանատունը ամփոփուե-
ցաւ պատրաստուած դամբարանին մէջ:
Օգոստ. 14-ին ողջամբ քաղաքի ժա-
մանեց տիկին Սրբուհի Գոյգեան, որն
որ իւր աղագետութեամբ և բարեգոր-
ծութեամբ ծանօթ է բոլոր ուսուար-
նակ հայոց: Լաւձուր նախալով վիշեալ
տիկինը, որոշած է իւր վերջին օրերը
հոգեւոր միութեամբ անցնել Ե-
րուսաղէմի մէջ: Սուրբ Յակովբայ Միա-
բանութիւնը չլլացաւ վաղեմէ պատուով
ընդունել զտիկին Գոյգեան:

Նոյն էր ալ անտառագող մարդիկնե-
րի շարքին:
Նա գողանում էր իւր անխառն հա-
մողմունքից զրոյած. նա չէր կարող
հասկանալ, որ անտառը իրեն պարզե-
կատուած, կարող է պատկանել մի ան-
հատի, լինի դա անգամ թագաւորը:
Նա նախալ էր անտառի վերայ իւր-
րե մի resnullius ի վերայ. նրա կար-
ծիքով անտառը ստեղծուած էր գլխա-
ցիների ստորակալ պէտքերի համար:
Եւ նա քանիցս անգամ առնում էր
ալնակից փայտ և կամ ամուլի էր
հանում:

Մի օր նա լծեց իւր սահակը և ու-
ղեւորուեց անտառ:
Արդէն մի հսկալ—ծերունի ծառ
տապալուելու վերայ էր նրա կացնի
տակ, երբ վերադառնալ Մահաւի-Սար-
գիսը:

Երկու թշնամիներ, երկու ոխերիմ
թշնամիներ պատահեցան միմեանց
սուս, ամալի անտառում:
Նրանք անշարժ կանգնած նախալ
էին միմեանց վերայ: Գրիգորի ձեռը
պինդ սեղմել էր կացինը և ցնդողաբար
զոդում էր:

— Ի՞նչ ևս անում անտառ:
— Ի՞նչ ևս անում անտառ:
— Ի՞նչ ևս անում անտառ:
— Ի՞նչ ևս անում անտառ:

— Ի՞նչ ևս անում անտառ:
— Ի՞նչ ևս անում անտառ:
— Ի՞նչ ևս անում անտառ:
— Ի՞նչ ևս անում անտառ:

— Ի՞նչ ևս անում անտառ:
— Ի՞նչ ևս անում անտառ:
— Ի՞նչ ևս անում անտառ:
— Ի՞նչ ևս անում անտառ:

— Ի՞նչ ևս անում անտառ:
— Ի՞նչ ևս անում անտառ:
— Ի՞նչ ևս անում անտառ:
— Ի՞նչ ևս անում անտառ:

— Ի՞նչ ևս անում անտառ:
— Ի՞նչ ևս անում անտառ:
— Ի՞նչ ևս անում անտառ:
— Ի՞նչ ևս անում անտառ:

— Ի՞նչ ևս անում անտառ:
— Ի՞նչ ևս անում անտառ:
— Ի՞նչ ևս անում անտառ:
— Ի՞նչ ևս անում անտառ:

ՄԱՅԱՆԱՐԱՆԻՑ (Պարսկաստան).
Բամբակի և բրինձի ցանքերն անսպա-
սելի աջող են և սպասում են առատ
բերք: Յուր կալ բրինձի արժէքներն
ալս տարի պակասեց:

Մազանդարանի նահանգապետու-
թեան պաշտօնը վիճ. Դահլ առաջա-
կել էր իւր եղբոր՝ Ռուքնուդուլին,
բազմ ինչպէս լսում ենք հաստատ աղ-
բերներից, նա մերժել է Մազանդա-
րանը և ընդունել խորասանի նահան-
գապետութեան պաշտօնը:

— Գործարանատէր Կոնչինը մօտ ժա-
մանակներում կը բանալ Մազանդա-
րանում մանուֆակտուրեան տուն: Ա-
հա երկուրդ տարին է, որ Թեմակոնում
ունին տուն և շատ աջող են ընթա-
նում գործերը:

ՇՈՒՂԱՎԵՐԻՑ. — Արտեղից շատ մօտիկ
գտնուող Ղուզլի գիւղի բնակիչները
թուրք աւազակների չարձակումներից
ստիպուած թողնելն իրենց գիւղը, և տե-
ղափոխուելն Աղբորի գիւղը: Շատ
ցաւալի է ինչո՞ք իրենց գիւղը, թողնել
են իրենց տուն ու անղը, և վախճում
են մինչև անգամ հաւաքել իրենց հո-
ղալին արդիւնքները:

Այս ամառ ֆինանսների մինիստր
պ. Վլադիմիրովն, կազմել է մի քա-
նի նախագծեր, որոնց բոլորի նպատա-
կն է ալն է, որ մեծացնեն պետա-
կան մուտքը: Ի միջի ալոյ նախագծ-
վում է. Ա. Անգրիովիսի գէմմոլուգական
հողալին տուրքի վերցնել ալն անձերից,
որոնք զլինահարկ չէին տալի (պողուշնի
սրբ): Այդ տուրքից աղատ կը լինին
Ղարսի շրջանի, Բաթումի, Արդուինի,
և Սուխումի գաւառները: Բ. Ուշագրու-
թեան առնելով ալն, որ սպիտակ ստա-
ցուած ալցիղը պետական գանձարանի
ամանանշանաւոր եկամուտներից մինն
է, ֆինանսների պ. մինիստրը հնարա-
ւոր է համարում օղի քաշելու ժամա-
նակամիջոցը կարճացնել և արտառա-
ման անտուղ սպիտակ համար պղ-
միս տալու որոշումը փոխել: Այսպէս
օրինակ, դալ 1888-ի լուսնարի մէկից,

— Ի՞նչ... ոչինչ:
— Ի՞նչպէս թէ ոչինչ... ինչ իւրա-
ւանքով կարում ես ծառը:

— Աղբոր:
— Գողանալու ես եկել... հա:
Գրիգորը լուռ էր:

— Ի՞նչ ևս պատահեցաւ... խօսիւր
թէ չէ:
— Թէ չէ ինչ:
— Թէ կը կապիւմ բեղ ու կը տանեմ
վարչութիւնը... Չգիտեմ որ անտառը
թաղաւորինն է:

— Ինձ ինչ... ինձ փայտ է հարկաւոր,
ևս էլ առնում եմ:
— Ա՛յ քեզ բան... լաւ է... տուր կա-
ցինդ ինձ:

— Ինչի:
Եւ Գրիգորի ձեռները աւելի պինդ
սեղմեցին կացնի ծալը:

— Տուր, ասում եմ:
— Չեմ տալ:
— Տուր:

Գրիգորը մի կողմ ձգեց կացինը և
մօտեցաւ Սարգիսին:
Նրա աչքերում խաղում էր մի
վառ, չար կրակ:

— Լուր... լսում ես... լուր, թէ
ոչ...

բոլոր օղիի գործարաններում էլ եւաց-
ման ժամանակը չպիտի անցնէր չորս
օրից. անակցիղ սպիրտը՝ արտառա-
ման սպիրտ արտահանելու համար
պղծմիս համարուելու վտարէն, ալմ
արտահանուող սպիրտի իւրաքանչիւր
աստիճանի համար պիտի տրուի 3 կու-
պէկ, Գ. Որովհետեւ կողմանի գործա-
րաններն ու գործատուները (զալոյ և
ֆարրիկա) մինչև այժմ չեն ենթարկուել
սուրբի, պ. Վլադիմիրովն առաջա-
կում է նրանց վերադ զնել սուրբ, նրանց
դնահատման 2%-ի չափով:

ՓՈՒԳՐ-ԱՄԻՆԻՑ մեղ գրում են. — Սեպ-
տեմբերի 1-ի ցերեկուայ ժամի 11-ին,
Աղբորի մասում, մարտալին վերատե-
սուչ Աղբորադը Յովնանիսեանցը,
Փարս-Ամիրի գիւղի մօտից անցնելիս
հանդիպում է երկու նուխեցի հայերի,
որոնք ծածուկ կամեմում էին մաքսից
փախցնել իւր տկերով օղի: Յովնա-
նիսեանցը ալս տեսնելով, պահանջում
է նրանցից թողնել իրենց բեռը. բազմ
մաքսանեղները անձնատուր չեն լի-
նում: Շատ ստիպուելուց լսող, նուխեցի-
րը տեսնում են, որ առանց նրան սպա-
նելու հնար չկալ դնալու, առանց եր-
կար մտածելու, նրանցից մէկը, Յով-
նեփ Մկրտչեանցը հրացանի դժա-
կով գլուխ է նրան գետնի և սկսում
է փախչել: Նրա օրինակին հետեւում է
միւսը՝ Չարսար Էլչիբեկեանցը: Գիւղի
տանուտէր Ռոստամ իւրաքանչիւր, լսելով
հրացանի ձայնը, դնում է գծազոռ-
թեան տեղը և տեսնում է գետնին փռու-
ուած Յովնանիսեանցին, իսկ հետեւ
էլ փախչող երկու հոգի: Նա չուտա-
փախցնելով վերադառնալով գիւղ, վեր է
առնում իւր հետ բաւականին ձիւնոր-
ներ և դնալով փախուսականների լեռ-
քից, բռնում է մարդապաշտներին, ո-
րից քսող իմաց է տալիս Արեւի գա-
ւառապետին: Վերջինս առանց ուշա-
ցնելու ուղարկում է մի քանի ուսու
և թուրք զազախներով իւր օգնականին,
իսկ միւս օրը գնում են քննիչը և բժիշ-
կը գործը քննելու: Քննութիւնից լսող
մարդապաշտներին բռնում են, նրանք

Նրա ձայնը կտրուում էր, շնչառու-
թեանը նուազում էր:

— Լուր, անպիտան:
Եւ նա բռնեց Սարգիս կապալի օձի-
քից և մօտեցնելով ծառին սկսեց խեղ-
դել:

Գաղանը զարթել էր Գրիգորի մէջ:
Անցեալի ամեն դառն փաստերը ան-
ցան մի ակնթարթում Գրիգորի աչ-
քերի առաջ: Նա վիշեց Սարգիս վար-
մուքը, նրա կեղտոտ գործերը և կա-
մեմում էր մի անգամից վերջ տալ ալոյ

ամենին:
Սարգիսը սկսեց օգնութիւն կանչել,
Անտառը միայն խուլ, կարծես հեզ-
նական արձագանք տուեց, ոչ ոք չե-
կաւ:

Գրիգորը տապալեց գետին Սարգիսին,
պինդ սեղմեց նրա կողորդից և երբ
վերջինը կտրեց իւր ձայնը, նա վեր-
կացաւ նրա վերայից և նստելով սահ-
նակը ուղեւորուեցաւ դէպի գիւղ:

Մի կէս ժամից ուշալի եկաւ և Սար-
գիսը, նախ իւր չուրջը, աշխատեց մը-
տաքերիկ եղելութիւնը և դանդաղ քա-
լելով հեռացաւ տուն: Կացինը մնաց
ընկած ծառի մօտ:

Սարգիսը սկսեց օգնութիւն կանչել,
Անտառը միայն խուլ, կարծես հեզ-
նական արձագանք տուեց, ոչ ոք չե-
կաւ:

Գրիգորը տապալեց գետին Սարգիսին,
պինդ սեղմեց նրա կողորդից և երբ
վերջինը կտրեց իւր ձայնը, նա վեր-
կացաւ նրա վերայից և նստելով սահ-
նակը ուղեւորուեցաւ դէպի գիւղ:

Մի կէս ժամից ուշալի եկաւ և Սար-
գիսը, նախ իւր չուրջը, աշխատեց մը-
տաքերիկ եղելութիւնը և դանդաղ քա-
լելով հեռացաւ տուն: Կացինը մնաց
ընկած ծառի մօտ:

Սարգիսը սկսեց օգնութիւն կանչել,
Անտառը միայն խուլ, կարծես հեզ-
նական արձագանք տուեց, ոչ ոք չե-
կաւ:

Գրիգորը տապալեց գետին Սարգիսին,
պինդ սեղմեց նրա կողորդից և երբ
վերջինը կտրեց իւր ձայնը, նա վեր-
կացաւ նրա վերայից և նստելով սահ-
նակը ուղեւորուեցաւ դէպի գիւղ:

Մի կէս ժամից ուշալի եկաւ և Սար-
գիսը, նախ իւր չուրջը, աշխատեց մը-
տաքերիկ եղելութիւնը և դանդաղ քա-
լելով հեռացաւ տուն: Կացինը մնաց
ընկած ծառի մօտ:

Սարգիսը սկսեց օգնութիւն կանչել,
Անտառը միայն խուլ, կարծես հեզ-
նական արձագանք տուեց, ոչ ոք չե-
կաւ:

ճերկալուսն գտնվում են Աղզալի բան-
տում. Յովհաննիսեանցը բազմի էր որ-
պէս բարեխիղճ պաշտօնեայ և լաւ
մարդ:

ԽԱՆԻ ԳԻՒԼԻՅ (Վարսի չրջանում)
միջ հաղորդում են.—Տարին մօտենում
է, որ զարագալեցի երկու օրերոցներ ա-
մուսնացած են խանի գիւղացի երի-
տասարդներին հետ, որոնցից մինը լու-
ղաբականի հետ հարսնացած է, իսկ
միւսը հալաղաւանի, բայց մինչև հի-
մազ պատկի խորհուրդ չէ կատարուել:
Խանի գիւղացի հարուստները տես-
նելով, որ գիւղի եկեղեցին բոլորովին
քաղքատւած է վստանգաւոր է, անցեալ
տարի, Ս. Ա. շնորհիւ խորհուրդ արին,
որ ճորտգին եկեղեցին, բայց շնորհիւ հո-
գաբարձուներին, որոնք 855 թուրքի
ծախսելով, 281 թ. 25 կ. էլ վնաս կամ
իլդուր ծախս են ունեցել, ուստի և շինու-
թիւնն ընդհատուեցաւ: Եկեղեցու համար
գնուած, տաշած քարերը, փայտեղէն-
ները, կիրք և ալ ճիւղերը բաժանեցին
գիւղացիներին:

Արդարադատութեան մինիստրը, սեպ-
տեմբերի 6-ին պէտք է դուրս գար Պե-
տերբուրգից՝ Թիֆլիս գալու համար,
որ պիտի ժամանէ սեպտեմբերի 16-ին:
Մինիստրը պիտի վերադառնա ինչ (բե-
վիզիա) կատարէ ճախ Եւրասիական
Բազուի և Երևանի ճանաչողներում, աշ-
տուհեան սեպտեմբերի 26-ին, «ՀՈՅ.
ՕԵ»-ի ասելով, Թիֆլիսի և Քուրմաշի-
սի ճանաչողներում: Նոյնպէս ամենամօտ
ժամանակներում Թիֆլիս է պատա-
փում երկաթուղիների վարչութեան կա-
ռավարիչ Վ. Վ. Սալոյի, որ գալիս է
Անդրկովկասեան երկաթուղին գնելու:
Նա Թիֆլիս կը գալ սեպտեմբերի 18-ին:

ԲՈՐՁԱՆՈՒԻ գաւառից.—Այս գաւա-
ռի Խմբի կոչուած թիւրքաբնակ գիւ-
ղում այս օրերս արուեստը 18,000
ցորենի և գարիի խորձ: Ասում են,
որ թշնամիներն են կրակել: Շուտով
գիւղում ճմառապէս սպրդում են 800
խուրձ, բայց շնորհիւ անհնդի գիւ-
ղացեանի քանքերին, կրակը չկարողա-
ցաւ լափել և միւս ցորենի գեղերը, ո-
րոնք միմեանց շատ մօտիկ էին:

ՇԱՀՆԱՋԱՐ ԳԻՒԼԻՅ (Լոս. գաւառ).

ХV.

Այս անցքից անցել էր մի շաբաթ:
Գրիգորը գտնվում էր սաստիկ հո-
գեկան տանջանքների մէջ:

Վախը չէր գրա պատճառը, ոչ:
Գրիգորին տանջում էր խիղճը:

Ինչքան էլ որ չլինի, բայց և աշն-
պէս Սարգսի մէջ չա տեսնում էր մի
մարդ, որին նա կամեցել էր խեղդել,
սպանել:

Այդ միտքը հանգիստ չէր տալիս ծե-
րունուն:

Պատկած անկողնում, նա գտնվում
էր մի անկիւր մտաւարձութեան մէջ,
նա մտաւարձ էր իւր անվախ արար-
քը, իւր գաղանթարոյ (նա)՝ ը:

—Է՛հ... ի դուր, ի դուր տաքացալ,
հարկաւոր չէր, մտածում էր նա ան-
զաղար:

Գրիգորը հիւանդ էր:

Կռուի ժամանակ նա մտնել էր:

Առաջին բաժնիները նա չնկատեց ապ,
բայց երբ վերադարձաւ տուն, նա ըզ-
գաց, որ մի ինչ որ խոցուած է, ծա-
կում է նրա ներքը, փորը և աղիքը:
Նա հիւանդացել էր թոքերի լուր-
բորանով:

Հիւանդութիւնը ծանր էր և վստանգա-
ւոր:

Շուշանը, Մաշոն, Կարօն չէին հե-
ռանում նրա անկողնից, նրանք առա-
ջարկում էին նրան զանազան դեղեր,
միջոցներ, բայց Գրիգորը ամեն ան-
գամ լուռ, չուսնաւոր շարժում էր իւր

Այս հալ կախովիկարնակ գիւղում հի-
ւանդութիւնը մեծ կտարած է անում:
Մեր կարծիքով հիւանդութեան պատ-
ճառները սրանք են. ա) շատ կեղտոտ
ժողովուրդ են. բ) սրանց մէջ երբեմն
պատահում է տնային տնտեսների
հիւանդութիւն և կտարած է անում
կենդանիների մէջ, իսկ սրանք սասա-
կած կենդանիներին Աստուծոյ մարմն
համարելով, ուտում են: Բացի սրանից
շատ ծովժողովուրդ են և մաքրութեան
վերայ հոգս չեն տանում:

Իսկ թերթիկներ հաղորդում են,
որ Աթոնի լեռան վերայ, ուսումնական
վանքում մեծ հրդէն է առաջացել և
սպրդում են 6 եկեղեցի և միաբնակարան
70 խուցեր: Վնասը հաւանում է, ինչ-
պէս հաշուում են, 200,000 թուրքի: Հըր-
դեհի պատճառը բազմի է:

ՁԱՆԱՋԱՐ ԳԻՒԼԻՅ.—Անկողնի մի-
ջ Լոսում գտնուի Լոսում գիւղացի-
ները օրը ցերեկով, սպանեցին Վաղա-
րի գաւառից եկած երեք թուրք տ-
ւաղակներին, սրանք մի քանի օր շա-
բաթական կողպուած էին Բաքուի ճա-
նաչողներում: Սպանութեան մէջ է
լսուելի աւազակ Սմար Սպարա-
Օղլին:

ԱՂԻՆԻՅՈՒՄ մեզ հաղորդում են.—Նի-
սիցի մի 14 տարեկան սրտանի Սի-
մէօն Ղաճարեանի հետ Վաղարշապէս
գիւղում մահմեդականութիւն է ընդու-
նել: Այդ մասին Նիսիցիցի գաղափար
են Բուսի գաւառիցի պրիստաւին, որ-
պէս զի թիքացած անչափաւոր պա-
տանուն լսեցին իրենց: Պրիստաւը
խոստացել է, բայց անո 15—20 օր
է, որ պատանին անչափացել է: Նի-
սիցիներից շատերը տեսել են պատա-
նուն մղկիթումը նամաղ անելիս: Այդ
գէպը շատ է զարագրել ուսուցիչ-
ներին. Բիշ անկը, ասում են նրանք,
տէր չունին, չաջորդ չունին, որին
զիմենք, ումը գաղափարներ: Նույն
գաւառում այս տարի երկու հալեր են
թիքացել, մէկը Նուսիցի, իսկ միւսը
Նիսիցի: Գարձնում ենք հոգեւոր կառա-
վարութեան ուղարկութիւնը ապ գէպ-
բի վերայ:

—Այս տարի լուսին 30-ին պատահե-

ալէզարդ գլուխը:

Կարծես նա համոզուած էր, որ կա-
րողանալու չէ առողջանալ: Անուամե-
նանիւ գիւղական զանազան բժիշկ
պատաներ, աղօթողներ, մոտ թափոց-
ներ, կարգադրողներ անպակաս էին նը-
րա տնից:

Անցնում էին օրեր, շաբաթներ:

Հիւանդութիւնը աւելի ևս սաստկա-
նում էր:

Գրիգորը սաստիկ փոխուել էր:

Այդ չաղթանգում մարդը, որ երբեք
զեռ չէր հիւանդացել իւր կեանքում,
բոլորովին մաշուել, հալուել էր: Նրա
մաղտ մարմնից դուրս էին ցցուել նը-
րա ոսկրները:

Երեսը սաստիկ նիհարացել էր:

Միայն աչքերն էին, որ կարծես ա-
ւելի ևս ցցուել էին երկար սոյիտակ
լոնքերի տակից:

Այդ ցուրը մահաբեր էր:

Մերում ժամերը արդէն հաշուած էին:
Մի օր նա լինը խնդրեց, որ կոչեն
քահանային:

—Տէր Եսայան, հեղեղական թող ծա-
նով նկատեց նա:

Քահանան եկաւ և քերեց իւր հետ
աւետարանը և տուր ճաշակը:

Ահեղակամ, ուրպատկած էր հիւան-
դը, տիրում էր խորին, հանգիստւոր
լուսնիւն:

Հիւանդը տալալարեց, ստացաւ թո-
ղութիւն իւր երկրաւոր միջքերի և
հաղի կարողացաւ ճաշակուել:

ցաւ հետեւալ եղանակաւ դործը վար-
դաչէն գիւղում, մի վարդաչէնցի Գ. Տ.
անուամբ, օրը ցերեկով գնում է մրտ-
նում մէկի տուն և մի կնոջ բռնաբա-
րում, կինը շատ չարաչարութեամ է, ծեծ-
վում է, արիւնլուտ է լինում, բայց
չէ կարողանում աղատուել գաղանթա-
րար կրիտատարի անգուծ ճանկի-
րից: Անոջ ամուսինը գանգատուել է
գաղտարանին և քննիչին, ալմո ալգ մա-
սին քննութիւն կալ: Զարմանալին ալն
է, որ ալգուսի մարդակերպ գաղան-
ներին պաշտպանում են գիւղական տա-
նուէրները՝ քննութեան ժամանակը
հեռացնելով չարապործին գիւղից: Յան-
կալի էր, որ ալգուսիները խափա պատ-
ժուէին:

Ուրբաթ, սեպտեմբերի 4-ին, երկա-
թագութիւնը կապարանում հրդէն
պատահեցաւ, արուեստի երկու վա-
ղանքներ, որոնցից մինը լինը է նա-
թով:

ԱԽԱՂԱՐԱՒԱՐՅ.—Օգոստոսի 30-ին,
հետեւալ գէպըն է պատահում Ախալ-
քալաք գաւառի Չանդորու գիւղում: Ե-
րեսը պաղաներ, 8, 9 և 12 տարեկան,
սասնում են իրենց ճաշը դաշար արա-
ծեցին: Երեսը նրանք բաւականին հե-
ռացել էին գիւղից, անկողնի կարկը-
տախտոն անձին է գալիս, ինզհիւր
թողնում են իրենց ճաշը և գիւղում են
պատապարուելու իրենց մօտիկ արաի
ցորենի գէղերի մէջ:

Երեսը փաթկեցին աւելի մօտիկ
լինելով իրենց ձուռն և մի գէղի մօտ
և պատապարուելու նրա տակ: Իսկ եր-
եսը աւելի հեռու լինելով, չէ կարող-
անում հասնել ընկերներին և դադ-
րած կարկուտի հարուածներից, ու-
շաթափ վալը է ընկնում գետին:

Կարկուտն երբ փաթկանում է, և-
րեսներին ծնողները տխուր արտա-
գնում են դաշար իմանալու նրանց զը-
րութիւնը: Ինզհիւր գալիս են դաշար,
բայց ինչ են տեսնում՝ մինին ուշա-
թով վալը ընկած արաի մէջ, միւս
երեսները ընկել մէջ: Աղբալով վեր
են տանում քերում են գիւղ, բայց ա-
ռաւօտեան գէղի մէջ մտածներից մի-
նը մեռնում է սաստիկ մրտնուց:

Անդրկովկասեան երկաթուղային ըն-

Մաշոն սկսեց հեկեկալ:

Շուշանը, Կարօն հետեցին նրա օ-
րինակին:

Գրիգորը մեռնում էր անձալն, լուռ
ու մտնջ ինչպէս մի անգամից մարում
է ճրագը, որ ալուել է մինչև վերջը,
ալնուել էլ մեռաւ Գրիգորը: Ոչ խըռ-
օտա հեկեկանքներ, ոչ սաստիկ ցըն-
ցումներ, ոչինչ չպատահեց:

Հողը ստացաւ իւր արդատիքը, իւր
ստեղծագործութիւնը:

Երեսը օրից գիւղական եկեղեցու
բակը լցուել էր ժողովուրդով: Զան-
դակներին տխուր մեղեդին չաղարա-
րում էր որ սուր Գրիգորի թաղման
օրն է:

Սպիտակ հասարակ փալալից չինած
զաղաղը դուրս հանեցին եկեղեցուց և
տարան գերեզմանատուն:

Շուշանը և Մաշոն սաստիկ, բարձ-
րաձայն լալիս էին:

Կարօն անմիտ նալում էր զէս ու
զէն և մեղեդնաւոր գնում էր դաղա-
ղի ետևից, նրա արատաւքի աղբիւրը
արդէն ցամաքել էր:

Մի կէս ժամից՝ սե, խոր փորը ըն-
դունց իւր գիւղը ծերունի Գրիգորի
մարմինը:

Եւ կրկին ու կրկին կատարուեցաւ
մեր ունեղն աշխարհում Աստուծոյ ա-
հալ, խորհրդաւոր խօսքերը. «Հող էիր
և հող դարձիր»... (Սր չարանալիս)

Գէորգ Չուբար:

Կերթութիւնը, ինչպէս հաղորդել են «ՀՈՅ.
ՕԵ»-ին, Նախալով է կաղծում կերթու-
նի ճանապարհածախար աւելացնել և
փոխանակ 16 կողէկի անել 19 կողէկ:

Այս տարուայ օգոստոսի մէջ, Թիֆ-
լիսի կեղրանական հիւանդանոցում և
նրա երկու բաժանմունքներում հիւանդ-
ների թիւը եղել է 660 հոգի տղա-
մարդ, 594 հոգի կին, 589 հոգի երե-
խալ: Այդ բոլորից վարձով են եղել
652 հոգի, իսկ ձրի—1191:

«Նոր-Գար» ի առաջիկայ համարը
լուս կը տեսնի ու Աստուածածնայ ծը-
նեղական տօնից լիտոյ՝ հինգշաբթի,
սեպտեմբերի 10-ին:

Այս տարուայ լուսն ամսուայ ըն-
թացում Թիֆլիսում մեռնողների թի-
ւը եղել է 217 հոգի: Այդ թուից ին-
ֆէկցիոնական հիւանդութիւնից մեռել
են 8, պատահական կերպով 6 հոգի:

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՍԱՂԻԱՆ, 23 օգոստոսի.—Հունձը
վերջացրինք: Իւրաքանչիւրս էլ, փառք
Տէրին, սրբան և իյէ հունձ ունեցանք:
Զուրկ մնաց միայն մեր վանքի «աղ-
բիւր փախեալ» ուսումնարանը: Ոչ ոք
չէր սերմել... ուստի և ոչինչ էլ չըն-
ծուեց... Անմեղ մանուկների մատաղ
սրտերը մնացել են խոպան, անմալ:
Սէղերն ու վալի բլրալ բոլորն են,
որ իրենք իրենց բռնում ու անում են
ալգ դուրթի հոգեւորում, որոնց պարարտ
ումն ու զօրութիւնը ոչ թէ ոչնչանում,
ալգ վնասակար պէտքերի համար են
միայն գործադրում...:

Իրերի ալս տխուր դրութիւնը, սա-
կան, կարողացաւ չարթել մեր «Ստե-
փաննուան ընկերութեան» մեծապա-
տիւ անդամներ ինքնաբերական կարեկ-
ցութիւնը: Արթնացան դրանք իրենց
պատիւ չերող թմրութիւնից: Հաւա-
քուեցին ժողով կազմեցին, և փախուած
ուսումնարանի զանքեր գէթ ալս տա-
րուանից բաց պահելու մասին՝ խոր-
հորդներ արին: Մի քանի վիճաբա-
նութիւններից լիտոյ՝ վերջապէս վճու-
ցին. ա) պարտապանների երեք տա-
րակ տղաներ չպահանջել (ինչ իրա-
ւունքով արդեօք—եթէ սեփական գու-
մար լինէր՝ մի ամսուայ տոկոսն էլ է
գտնէ կլիջանուէր...), բ) պարտապա-
նների պարտաւորականները նորից վից
ամիս ժամանակով նորացնել, և գ)
որ զլիստորն է, ընկերութեան հաս-
տատուած կանոնադրութեան երրորդ
օրդումի որոշ իմաստը՝ մինի ճախա-
նորինութեան համաձայն՝ ուսումնալիս
անել չտոկապէս մեր արարացու խաթ-
րու...:

Բայց ուր մեր գործերում ենկալ չէ
«խաթրը»—«խաթրութիւնը»: Չէ որ
«մի ձեռքը միւս ձեռքն է լուսնում»: Խնամաւոր
մարդկանց համար ալս ալն
հիմարութեան կանոնադրութիւններն
էլ ոչինչ են: Եւ ոչ միայն ալս ալն,
«խաթրութիւնը» բանաստեղծը անգամ
չլսանում ու կարանում է ցալն աստի-
ճան, որ թող է տալիս իւր Ողիմպիա-
կան Գիւցադութեանը ուրանալ աղ-
գալին չալին ու իրաւունքները անը-
րան անձնուէր հաւատարմութեամբ
պաշտպանող մի հալ թերթի գոլու-
թիւնը... Այո, անիծեալ «չանթաթ»,
անիծեալ «խաթրութիւնը»: Ընդմին և
արդարաւորութեան համաձայն՝ բանաստեղծ, թէ
հասարակ մահալանացու, որ նոյն զա-
ղի «խաթրութեան» ու «չանթաթին»
մատնուած՝ մութ է տեսնում լուս ցե-
րեկը...:

Սաղմանցիներին բարոյական աղաղան
չատ ողբով է: Ներկան ևս չատ բա-
նով միտիթարական չէ: Բայց ուղղե-
ցուց՝ Աստուած սալ: Քարոզիչ չունինք:

Վանքներս անվանահալ: Բողոքական-
ների «ձեռնոր» մէջնեկիս:—Ո՛ր է հո-
գացողը, ո՛ր է դարման տանողը... Իսկ
մեր պարզ կեանքը՝ տանաշուշափելի
կերպով վարակում է իւրաքանչիւր
օր հաղար ու մի կեղտերով, ալն էլ
չաճախ, խոտովանում ենք, «կարգադր-
ներին» ճախաննութիւնով:

Մի քանի տարի առաջ՝ «պապիրոս»
ձեռնու հոսն անգամ չկար Սաղմանցի-
ներին մէջ: Իսկ ալսուր՝ մեր «աղապա-
միտ» տիրացուի ալսոյ ճախաննու-
թեան շնորհիւ՝ շատ թուլամորթ պա-
տանի ու երկտաւարների կանք, որ
անհաջ մնաւ կը լոտարենք, անծխա-
տալ կենալու չենք համաձայնիլ... Գոչն
ալս տիրացուն էլ հենց, իւր «քաղցր
լեղութիւն» չաճախ պատմած գրգռիչ վէ-
պիկներով և նոյն իսկ իւր Գոն-ժուա-
նական արկածների — քաղաքործու-
թիւնների արձակ—համարձակ նկարա-
գրներով, փչացրել ու փչացնում է գիւ-
րարորդը անչափահասներին, և շա-
րունակ, թուլացնելով իւրաքանչիւրիս
աւանդական աւաքին թիւններ ծա-
նքը աղգեցութեան դողիչ սրբազնու-
թիւնը, պատրաստում է մեղանից իւր
սեռակի Գոն-ժուաններ... Եւ մէկը չկալ,
որ հոգ տանէ ալս տխուր առաջն առ-
նելու Գոն, ընդհակառակն, ամենքս
էլ սրբազան պարտք ենք համարում
աւելի գուրգուրելու, աւելի երես տա-
ւալ ալգուսի վնասակար պատմիչնե-
րին... Գրանով էլ, ի հարկին, ապագու-
ցանում ենք, որ չենք ճանաչում «ոչ
ալքերս հանդիմ, ոչ արեւներս քա-
չողին»... Սակայն՝ արարացու ալս կար-
գի սրբազնութիւնների ճախաննու-
թիւնը մեր գիւղում ամենին իրեն չէ
պատկանում: Նա ինքն ևս աշակերտ
է նոյնպէս «կարգադր» Գոն-ժուաննե-
րի՝ եկած գնացած իրեն կարգի ան-
ձերի:

Սաղմանցի

ՆԱՂԻՆԻՍԻՆ, 1 սեպտեմբերի.—Նա-
ղուրու գիւղը գտնվում է Նուխուց 40
վերստ հեռավորութեան վերայ, բաղ-
կացած է 160 ծախից, բէկական է և
պատկանում է կղը: Միլիկաներին,
Գիւղին ջուր մատակարարող միակ աղ-
բիւրը Ղալիլ Բուլաղը, գտնվում է
ներքին ծալում վերին ժողովրդից 3
վերստ հեռավորութեան վերայ, որով և
մեծ դժուարութիւններ է ենթարկում
աշնակ ապրողներին, մանաւանդ ձը-
մեռը, սաստիկ քամիների և ցիխիի
ժամանակ: Այդ դժուարութիւնների ա-
ռաջն առնելու համար գիւղացիները
խնդրել են կղը: Ս-ից թողաւութիւն
տեղափոխելու աղբիւրը՝ գիւմացի մօ-
տիկ Սալմէկ տափը, բայց մի ինչ պատ-
ճառով ալգ հարցը մնացել է անկա-
տար և չօր կալ, որ ալս տարի, մեծ
եղրօք գալուց չես, վճուր լոգուտ գիւ-
ղացիների:

Եկեղեցին գտնուելով վերին ծալում
իւր կողմից ճեղքութիւններ է պատճա-
ռում ներքին թաղին, որի ժողովուրդը
սակաւ է չաճախում եկեղեցին և նորա-
ծին մանուկներին քահանա ստիպուած
է լինում տներում թոնրների վերայ
միջտեղ: Հանդուցեցաւ ցարութեան բէկը,
որ միշտ իւր գիւղացիներին վերայ մեծ
խնամք էր տանում, իւր կենդանու-
թեան ժամանակ (ինչպէս վկայում է
ժողովուրդը) խոստանում է գիւղի մէջ
իւր ծախքով եկեղեցի շինել տալու:
Իսկոյն և եթ գիւղացիները բերում,
պատրաստում են շինութեան հարկա-
ւոր իրերը, մնում է միայն շինութեան
ձեռնարկելը, բայց վաղահաս մահը չէ
թողնում իրաւործելու ալգ և ալմալաղ
սրբ. պարտականութիւնը մնում է նը-
րա որդիների վերայ, բայց որովհետեւ
շինութեան դործը ուշանում է, ուստի
ներքին թաղը դիմել է հող իշխ. Նոր եկ

երկու հիւղեցի ունենալ՝ քանի որ մէկն էլ լաւաւան է, լաւ կը լինի, ի՞նչ էր. Աւր փութալին ժողովրդի ազգայնական պահանջը կատարելու, տեղափոխելու հին հիւղեցիները, մէջ տեղը, նամանաւանդ որ եկեղեցւոյ տական 1000 լուրի կաշի Գիւղի քահանայն, Քաղաքի խաղաղասէր և բարեխիղճ պաշտօն կատարող մարդ է, զիստէ վարուել ժողովրդի հետ, որ Աստուածապաշտ է և լաւ վարձատրուի է քահանայն:

Նորիկ կողմից, աչտ տարի, Ղազարալի, Նաղաբու գիւղերն ուղարկուած վարկեր, հնձուր և կաշիներ միջնա-ները, չկարողացան գործել, ունենալով շատ անարարութիւններ տեղի և վարուցանքի համար, իսկ կաշիները ցորենի հատիկները փշովում էին: Օտարի աչտ ձեռնարկութիւնները բարեխախտն և միտք չզարգաց Ար. Ս. մէջ և նա խոտացաւ զալ տարուաչ համար չլինալ միջնաները ամեն չար մարտիկներով բերելու ամեն ինչ ծախելով, որպէս զի թիւթները և հնչաւանքն զիւղացու զարգացող մանկ չարանքը: Խոտացաւ նաև մի ջրաղաց չլինելու, որի պահանջը շատ զգալի է: Գանձանակն ենք աջողութիւն:

Այս ցանկութիւնները արդէն ցոյց են տալիս, որ սրանք իրենց հօր մարդասէր արարքներն են հետեւում և լաւ օրինակ դառնում հարեան կալուածատէր-բնիկին: Պէտք է խոտովանել, որ զիւղացիները գոհ են եղը: Աւրից, որոնք թէ ճիշտապէս և թէ բարոյապէս աշխատում են բարեգործ ջրանցի գործիւնը, և այժմ Նաղաբու հարուստ զիւղերից մէկն է հաշուում: Ժողովուրդն էլ գոհ է իւր վիճակից, աշխատասէր, բարոյապէս և արեւել-ցողութեան ախտն էլ շատ հեռու է, իսկ գողութիւններ՝ հազարից մէկն է պատահում:

Գիւղն ունի բարձրաւանդակ զիւր, մարտի օր և առողջարար ու մարտեցոյցի ջուր: Կլիմայական ազդեցի-մաներիցն է, որ բնակիչները առողջ և չաղթանդամ մարդիկ են, կանաչք ևս շատ առողջապաշտ են և մարդիկների հետ հաւասար գործում են: Գիւղացի-ների զլխաւոր պարագայները հողա-գործութիւնն է, վարում են ցորեն, գարի, կտաւատ և կորեկ: Նաղաբու ցորենը ուղեւած անուամբ գոյութիւն է:

Ուստաքարանք

ԵՐԵՒԱՆ, 2 սեպտեմբերի.— Կատարեալ մեծերութիւն է տիրում, չկալ մը-տաւոր շարժում, մեր քաղաքացիներից ամեն մէկը միայն օրական ճիւղական ապրուստի հայթհայթելու վերայ է մը-տածում, բոլորի ուշադրութիւնը գրա-ւում է՝ հասարակօրէն ստաց՝ միայն փողի պահանջը:

Ուստի՝ կենսական խնդիրների վերայ մտածողներ չկան, աչտ խնդիրները, որոնք հայր-պանի, առն առօրեայ պի-տոյքների-հաղուստի հետ կապ չունեն չունեն և երևանցիների ուղեղի մէջ գոյութիւն, երևանցի իւր անձնական բարօրութեան և բարկաւանդութեան մէջ տեսնում և ընդունում է միայն իւր և իւր ընտանեկան կրթականութիւնը, երևանցի իւր անձնական բարօրութիւ-նից դուրս՝ աշխատելը, մտածելը, աւե-լորդ, համարենք մեղք է համարում: Ահա երևանցիների առանձնապատկու-թիւնը: Այս առանձնապատկութեան վե-րայ եթէ աւելացնենք մի ուրիշ չա-տակութիւն, աչտ որ մեղք երևանցի-նէր՝ կարծես՝ ապուշացած լինենք, ոչ, ոչ թէ կարծես ապուշացած լինենք, ալ իրօք ապուշացել ենք, և այժմ է ապուշանալիք, որովհետեւ առօրեայ պահանջը, ապրուստը դարձել է մեղ համար idée fixe—բոլոր մեր մտածողա-կան կարողութիւնը կեդրոնացրել ենք միայն հացի և պանրի վերայ, հաց և

պանիրը գրաւել է մեր ուշադրութիւնը աչտ աստիճանի, որ աչտ խնդրից դուրս ոչ մի ուրիշ խնդրի գոյութեան կարե-ւրութիւն մեր կողմից՝ հնարաւոր չենք համարում:

Թէ իրօք ապուշ է, բերենք օրի-նակներ և ապացուցենք փաստերով, նախ՝ կար մի ժամանակ որ պարե-րական հրատարակութիւնների էջերը համարեալ ամեն օր երևանից գրուած չօրուածներով էր զարդարուած, թէ և աչտ չօրուածները և չաճակ վերաբե-րում էին միայն մի անձաւորի գործու-նելութեան, —բայց թերթիցէք՝ վեր առ-նելով ամիսներով սրանից առաջ և մինչ օրս լուս տեսած «Նոր-Գար»-ի և միւս հրատարակութիւնների համար-ները, կը տեսնէք որ ոչ թէ չկալ մի որև իցէ չօրուած միտքիցէ կենդա-կան խնդրի վերաբերութեամբ, ալ թէ և գրանց մէջ չկալ մինչև անգամ քա-ղաքացին նշանաւոր անցքերի մասին մի գրուածք, մի տեղեկութիւն, երեւ-նալ երկտեսարկութիւնը որ մի ժա-մանակ վերա էր պատուով գրելու, խօսելու, դանդաղ հատարակագրու-նելով իրենք արժարեցելու համար, կար-ծես՝ աչտօր համարաձեւ է, երևանից բնաջինջ է եղել. —եթէ որ ստղծ հա-ւարձուած, բնաջինջ եղած չլինէր, հա-ւաստացած եմ, որ մի խնդիր, ինչպէս զալ քաղաքացի ընտրութեան խնդ-րին է, պէտք է մինչ օրս երևանալ և-րիտասարդութիւնը միտքիցէ լրացի-միջոցաւ դիտողութեան ու դատողու-թեան նիւթ, խիստ քննութեան ու քն-նադատութեան առարկալ գործած լինէր, պէտք է հասկացող դուրս աչտ խնդրով աչտ մէկ իսկ պարագայ, խիստ զբաղուած լինէր:

Ասացինք և պնդում ենք, որ մենք, երևանցիներս, մեր անձնական բար-օրութիւնից դուրս, ուրիշ բարօրութիւն, ուրիշ երջանկութեան գոյութիւն հա-րաւոր չենք համարում—մենք երեւ-նցիներս չունենք աչտ հասկացողութիւնը, չունենք աչտ մտաւոր կարողութիւնը, որ կարողանանք ըմբռնել, որ ընդհա-նուրի բարօրութեան ու բարկաւանդ-ութեան մէջ կապնում է և մեր անձնա-կան երջանկութիւնը... թէ ընդհանուրը «ետ», «դու», «նա» ենք կազմում երեւ-նցիների ըմբռնողական կարողութիւ-նից դուրս է, մի շատ անհասկանալի բան է:

Այս ընդհանուր և համառոտ դիտ-ողութիւնից փառ, թող եմ տալիս մի կենսական խնդրի վերայ՝ ձեր պատուա-կան լրագրի միջոցաւ, մեր երևանցի-ների հետ խօսելու:

Ներկալ քաղաքացի զաշտեմափա-րութեան ժամանակամիջոց մի քանի ամիսից փառ լրագրում է, ուստի պէտք է մենք միւս չօրս տարուաչ համար նոր քաղաքացի ընտրենք: Անհրաժե-ղ է, որ սա մի կենսական խնդիր է, որովհետեւ զալ քաղաքացի ընտ առ-ժանոյն ընտրութիւնը մեղ պէտք է վարձատրէ տալով մեղ մեր սպասե-լիքները եթէ ոչ լրիւ՝ գոնէ մասամբ և թէ աչտ ինչ սպասելիքներ են, ևս կը բացատրենք միւս իմ չօրուածներում, բայց առ աչտ կամենում եմ միայն երկու խօսք առել ընտրելի քաղաքա-ցի ինքնաւարտութեան մասին:

Ես համոզուած եմ, որ քաղաքի հա-տարակութիւնը, երբ ընդգնեւում է իւր քաղաքի համար քաղաքացի ընտրութիւնը, պէտք է ընտրելի անձ-նաւորութեան համար հետեւեալ չա-տակութիւններն ի նկատի ունենալ, նախ որ ընտրելի անձնաւորութիւնն ունենալ մի փառաւոր և հետեւողութեան արժա-նի աչտ, և երկրորդ՝ նշանաւոր և մեր ամեն մէկին համար ցանկալի չեղալ: Այս երկու զլխաւոր չատակութիւնների գումարումը մի անձնաւորութեան մէջ հաստատ և անվիճելի գրաւական էլ լինի մեր ամենի համար մեր ապա-գալ բարօրութեան և բարկաւանդ-ութեան համար...

Այս երկու անհրաժեշտ չատակութիւն-ները, որոնք ամենակարեւոր են ընտրե-լի քաղաքացի ինքնաւարտութեան համար, ես՝ լրագրի և առտուածնու-կերպիւ՝ ամիսով եմ տեսնում մեծ աչտ: Գէորդ Օհանեան գեներալ Շահա-թեանեանի անձնաւորութեան մէջ, ուրիշ և ես իմ և ինձ հետ համեմատ քա-ղաքացիների հետ առաջարկում ենք երևանալ հասարակութեանը ինչպէս ա-մենաարժանաւոր կանգնող ապագալ քաղաքացի զաշտեմի համար:

Այս առաջարկութիւնով ընդհանուր եմ գրելիքս թողնելով շարունակութիւ-նը միւս անգամ:

Խրեւի

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՍԵՐ

— Բ. Գուրբ Գերմանիային էր չաճ-նել, որ նա կարողանալ համաձայնե-նել Անգլիային, խաղաղութիւն և Աստ-րալիային ընդունելու ուստակալ առա-ջարկութիւնը՝ գեներալ Էրնսթին Բո-լարիայի փոխարեալ և Բուլգարի-նի ընդհանուր—հասանգործող նշանակելու մասին: Այժմ Բ. Գուրբ բոլորական կառավարութեան չաճան է հեռա-գրով, որ աչտ առաջարկութիւնը աչտ-րակական է և ուղարկել պետութիւն-ներին, բայց նրանց բաւանդակութիւնը դեռ չաճան է:

— Պրինց Ֆերդինանդի մասին «Nordd. Allg. Zeit.»-ի գրած չօրուածք բաւա-կան չիփթութիւն է պատճառել, մա-նաւանդ երբ ձալ կալ, որ աչտ պրինցը Օրլէանականների խաղաղաւանդը զոհ է և իշ. Բիսմարկն էլ միջամտելու է բոլորական խնդրին: Սակայն վե-նայի թերթերը չալ ունեն, որ Գերմա-նիան չի ցոյց տալ իւր carte blanche Բալկանեան թերակղզու վերաբերմամբ: Գերմանիան, նրանց կարծիքով, կրկին աչտ կարծիքն է, թէ Բալկանեան գոր-ծերը պէտք է պետութիւնների ընդ-հանուր համաձայնութեամբ որոշուի:

— Նալեյով խաղաղական կիսապաշտ-եական «Riforma» թերթի հաղորդա-ծին, խաղաղական չըջանեւորակործում են, որ իշ. Բիսմարկը աչտ մտքին է կրկին գալիս, որ Բալկանեան թերա-կղզին պէտք է բաժանել երկու մասի, որոնցից մինի վերայ Աստրիան տա-րած է իւր ազդեցութիւնը, իսկ միւսի վերայ Ռուսիան: Ռուսիան իւր ազդե-ցութիւնը կտարածէ Բոլգարիայի վե-րայ, իսկ Աստրիայի համար Սալոնի-կի ճանապարհը բայց կրկին և աչտ անստանալով էլ խաղաղական էլ հողալին վարձատրութիւն կը ստանալ:

— «Times»-ի ասելով պրինց Կոբուր-գը հրատարակել է երկու հրամանա-գիր, որոնցից մինով արտասահմանի թերթերին ուղղած հեռագիրների վե-րալից վերցնում է ցէնզուրութիւնը, իսկ միւսով բոլորական սպաներին արգի-լում է լրագրական թղթակցիցներ լի-նել, որի նպատակն է զիստալին մտքը-նել գործի մէջ:

— Արգենտինեան հասարակապետու-թեան սենատը Բուէնոս-Այրէսում 200,000 պիստոլ է որոշել՝ 1889 թուին Պարիզում կաշանալը համաշ-խարհահանդէսին մասնակցելու համար:

— Անցեալ օրեր անգլիական պատ-գամաւորների ժողովում քննվում էր Իրլանդիայի տեղական զատաւորի հա-մար որոշելիք զաւարի բնութեան մասին: Խիստ երկար և բուռն վիճա-բանութիւնների ցարոյց աչտ խնդրի: Պարենկականները ամեն միջոց գործ գրին, ամեն տեսակ դժուարութիւններ չարոցին, ամենախիստ լեզուով չար-ձակումներ արին դրա դէմ, բայց և

աչտպէս վերջի վերջոյ 42 ձայների դէմ ընդունուեցաւ դա 117 ձայնով:

— Վերջի ժամանակներս Անգլիայի և Ֆրանսիայի մէջ բանադնացութիւններ էին տեղի ունենում Սուէզի ջրանցքը չէզոք կացութեան մասին: Ինչպէս երևում է, մինչև աչտ բարձրացած կէտերում Անգլիան միշտ զիջող է եղել, մնում են նշանաւոր մի քանի կէտեր որոնց որոշումով արդէն կարելի է աչտ խնդիրն էլ լուծուի թաւրովին:

— Խաղաղական դիմադրական հաստա-տութիւնը որոշել է կազմել աֆրիկա-կան արշաւախումբը կամաւորներից: Հռոմից ստացուած լուրերին նախելով կամաւորների չաճան են երկու ան-գամ ասելի թուով բան ինչ որ պահանջ-վում է:

— Թէհրանից ստացուած լուրերին նախելով, մարքիզ Սալուբիլին պա-տուիրել է Թէհրանի անգլիական դես-պան Նիկոլայեւի ամենախիստ քննու-թիւն կատարել Խիւս-խանի փախուստի մասին, որովհետեւ փախուստը աչտ քան ճարպիկ է կատարուած, որ երկար ժամանակի պէտք կունենար դրա նա-խադիմը կազմելու համար:

— «Polit. Correspond.» հաղորդում է, որ երաշխի պատճառով, մեծ հրդեհներ են պատահում Թիւրքիայի անտառ-ներում: Մի տեղ օրինակ, աչտուել են հնադարեան 20,000 ձիթեններ: Նոյն պէս ունչացել են մեծ քանակութեամբ կղերներ:

— Պրինց Ֆերդինանդ Կոբուրգը բոլ-ղարական էկզարք նշանակել է Անգլի-մին և չապարարել է, որ աչտ ևս էկզարք չալիտի ճանաչել գեր. Յոլսե-փին:

— Կ. Պոլսում, աւստրիական ներ-կայացուցչի սուած երկուլթին հրա-ւիրուած են եղել Յանկուլու ու Վու-կովիչը, մինը ընդլիմաղիր կուսակ-ցութեան պարագլուխ, իսկ միւսը բոլ-ղարական կառավարութեան ներկալա-ցուցիչ: Չնայելով նրանց միմեանց զէմ ունեցած խիստ հակառակ կարծիքներ և համոզումներ ունեցածներին, նրանք միմեանց ձեռք են սեղմել և տաք-տաք խոսակցութիւն են ունեցել:

— Ասում են, իրեն թէ խաղաղական և Անգլիան կարծիք են չաճանում, որ Բոլգարիայի փոխարեալ պէտք է ընտ-րել Բէլգիայի կամ Զուիցերլանդի պե-տական գործիչների մէջից:

— «Polit. Correspond.»-ը հաղորդում է, որ Թիւրքիան ոչ մի պայմանով չի համաձայնել բոլորական խնդրում խախտեցութիւն իւր վերայ առնե-լու:

ԽԱՆԸ ԼՈՒՍԵՐ

(Մ և Կ և Ե և Բ և Գ)

Գլխի ամին գլին էր ածում, իրեն համար միշտ լիւր-լիւր, իսկ որդիներանց թերատ էր տալիս:

Մեծ որդին վերական հարցրեց.

— Ամի, բաւակը իմ կիսատ-կիսատ ևս ածում, լաւ էի արի, սատանին մէջը պըզուկելու տեղ ես թողնում:

— Այն, որդի, խնայում եմ չեմ, ևս հնց անեմ, որ աչտ տեսնում էի:

Չօր փորագաւոր գիտնալով միւս որ-դին պատուական.

— Թէ աչտ չի տեսնում ինչու էն քան չես ածում, որ պընդներով վեր թալուի:

— Զատալ, գիշերով-գիշերանց օրտեղ հարբելի:

— Քը մատաղ, Աթիւն, զընացել էի Սաղը, տեսալ 100-անցները մանդա-ցնում էր մի մարդ, հարցրի, թէ ինչ էս անելու. տես, զնալու եմ Կարա-լաղեակից էմեր բերեմ, մորթեմ, սկիւր չինեմ, ու զինով լցնեմ:

— Խուլալի, քիզ մատաղ, էդ ես լաւ բան ածում եմ, միտս բերի լիք տը-րած տկերը, նրանցից մինի տանկը

բերանս դրի լիցի ու էս պլիւն հար-բեցի:

Բենին Շահի կուշտը էլէ էր գնում, սրա բրնձաւոր շատ հաշուով մարդ էր, հենց զիրի գէմ՝ հառնելիս՝ առում էր.— Վէր եկ, ձին մեղք է:

Բենին.— Աչտի վերալ:

Գլխալիւրի պատահելիս առում էր.— Վէր եկ, Բենի, ձին մեղք է:

Բենին.— Աչտի վերալ:

Երբ քեւ զիւրան տեղ էր լինում, առում էր.— Նախ, Բենի, դու մեղք ես:

Բենին.— ձեռքս աչտի վերալ:

Երբ շահի մօտ հասնում, Բենին ձիւ համար տալիք վարձը երեք բաժին ա-րեց, և ասեց ձիւտերին.— ա թուրք, զլխալիւր ինձ, զիւղը քեղ, զիւր տեղն ինձ, զիւղը քեղ:

— Բենի, Շահը չէ որ, Ալլան էլ էտեց հախ զիւրան չէր անել, ասեց թուրքը ու իղալով քարերով գնաց:

Բենին կարճահասակ էր, բայց շատ խօսքի տեղեակ. Շահը տեսնելուն պէս հարցրեց.— Բենի, բն ձեր աշխարհում ուրիշ մարդ չկար, որ քեղ են զրկել ինձ մօտ:

— Շահն ապրած կենալ, խի չկար, մարդը մարդու զարկիցին, ինձ էլ քեղ մօտ:

Շահը տեսնելով որ Բենին իրեն լաւ կոթեց, ծաղրելու ուրիշ առիթ գտաւ. Բենին փոքրահասակ էր, բայց փառա-նեղ բնիկ ունէր, լաւալ էր: Շահը հրամայեց, որ մածուն բերեն, որպէս սի Բենու բնիկը մածնով ալամաթ ըլլի, վրէժն ծածղեն: Բենին զլիւր ըն-կաւ և ասեց.— Շահն ապրած կենալ, մեր աշխարհում մածունը խամ մեղրով են ուտում, խնդրում եմ բերել տասն Շահի ծառալը խամ մեղրը սալով մի կողմ բաշտած պատրաստում էին Բենու վերալ մի խառնակ՝ ծիծաղեմ, բայց Բենին մասնակը թալթալ արեց զիւրում և երկար բնիկը մեղրեց, մեղրեց իւր կայքից, ու ծլրիծլրիվալ է կերաւ, նրանք մնացին ծմբանը կտրած նալիլիս:

Շահի սրախօսներից մինը իրաւունք խնդրեց իւր արիւթից, որ Բենու կա-պի իրենք բոլորը միւրաքով էին, իսկ Բենու երեսը ածած էր, աչտ ինկաւոր ունենալով սրախօսը հարցրեց.— Բենի, քուսակին տարէնք քանի անգամ են խուլում:

— Կուսակը դարունքն պարունք են խուլում, իսկ էլը իսկի չեն խուլում, պատասխանեց Բենին:

Գու. Մաղին պատմում էր.— Լս գի-շեր հանգումը Աստուած չախմախին էր տալիս, պէժին-պէժին անում, մէկ գտնելով էի, մէկ կորչում:

— Գու. Մաղի, բն, սոված գէլեր չկալին, որ քեղ ուտեն, հարցրին մի քանի համիա մարդիկ:

— Ո՞նց է, գէլեր կալին, համա ձեզ նման գոմիար չեն կալին կշտու, վերայ բերեց Մաղին:

Ուստիցի քահանայն քարող տալիս ասում էր.— աչտ համալ, աչտ Աթա-մախի շողալ բաղ, աչտ զաղար բու-խոլ էք, նա բի խի զինեալ չխա-րկո, տալ խի խաչնալ թինէ չխա-րկեք (աչ ժողովուրդ, եթէ Աղալի: Աւա-լի պատմութիւնն անեմ, աչտեն եր-կար է, որ ոչ թէ երեք օրում չի պը-ծնի, իսկի երեք ամսում էլ չի վեր-ջանալ): Ժողովրդից ծերունի Աւետի-սը պատասխանեց.— Ա ըկին, աչտ դուրս քայլի ըկնդախում բուրխի-նուլ, իստ չխալիկն բարօ (ա տէրտէր, իթէ պառ բունը կիրակուց սկսէր, հիմա վերջացրած եղ լինէր):

Թուրքի սէլը մնացել էր զիրի տա-կին, ինչքան էլ գոմէշների թակում, ջարդում էր, հանելու հնար չէր ըլում: Խեղճ անասունները չորում էին, անքն էլ մի կողմէն «նա տոտա» էր անում, ալը իսկի տեղից տըրճան չէր ըլում: Թուրքը ճարահատելով սկսեց կանչել.

— Եւ Ալի, դու քոմակ անես Զե-ղաւ:

— Եւ Զատան, եւ Զուսէին: Ելի չեղաւ: Կանչեց միւս սրբերին ու նա-հատակներին, ոչինչ օգնութիւն չեղաւ, ասեց— գոմ, մի անգամ Մահմա-դին կանչեմ, ինչ կըլի, կըլի: Եւ կան-չեց.— Եւ Մահմադին, դու էս նեղ տե-ղից պըծանալ Մահմադին ասեց իւր փոխակի միջից ցիւրաթաթախ լալ դուրս պըծնել մին լաւ: Ի՞նչաներ խողին լանկարձ տեսնելուն պէս, չորս տար աստիւն կտրեցին, ինչքան ջան-

Типографія М. Д. Ротшильдъ Гол. пр. д. № 42.